

קונטרס

בנין יעקב

פרשת ויחי

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעורך הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספרים

שנת תשפ"א

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

פרשת ויחי

השבעת זקני העדה על הכלל כולו

מתי התחיל השיעבוד

"ויחי יעקב" - ברש"י פירש: למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד שהתחילו לשיעבדם.

והקשו המפרשים [ראה רע"ב בפירושו עה"ת] שהרי בפרשת וארא אמר הכתוב (שמות ו טז) "ושני חיי לוי" וגו' ופירש רש"י - למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השיעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שיעבוד, שנאמר (שם א ו) "וימת יוסף וכל אחיו", ואחר כך (שם פסוק ח) "ויקם מלך חדש", ולוי האריך ימים על כולם. ואם כן מהי הכוונה בדברי רש"י כאן שמשנפטר יעקב כבר התחילו לשיעבדם, והלאו השיעבוד לא התחיל עד אחר מיתת אחרון של שבטים.

וברע"ב שם תירץ שכשנפטר יעקב התחילו לשיעבדן בשכר, ולאחר מיתת השבטים התחילו לשיעבדן בחנם, אי נמי כשמת יעקב נשתעבדו בהן בפה רך, ובמות השבטים בפרך וכמו שדרשו בגמ'.

נסתמו עיניהם ולבם - שיעבדו את השי"ת רק מתוך כפיה

וראה ביאור נפלא בדברי החתם סופר (תורת משה דרוש לח' טבת תקצ"ט) שכתב שבאמת כל זמן שאחד מן השבטים קיים ומכל שכן כל זמן שיוסף קיים

היו עובדים את ה' ולא התערבו בגוים ולא למדו מעשיהם, וכמפורש בכתוב "וימת יוסף ואחיו וכל הדור ההוא" ורק אחר כך "ותמלא הארץ אותם", ופירוש הדבר, כי כל זמן שהזקנים היו חיים לא תמלא הארץ אותם כי היו בני ישראל נחבאים אל הכלים ולא יראו החוצה, אבל אחר כך כאשר תם כל הדור ההוא נתמלא הארץ, וישראל יצאו ונתראו בראש כל חוצות ובכל בתי משתאות ושחוק ומעשי מצרים ותועבותיהם.

אמנם מכל מקום הפרש גדול היה בין חיי יעקב ובין אחר מיתתו, דאף על פי שכל זמן שהיה אחד מן השבטים קיים לא נתראו החוצה ולא נתערבו בגויים, אבל היה זה רק בעל כרחם ועל אפם וחמתם, כי במיתת יעקב נסתמו עיניהם של ישראל וירדו פלאים, והתחילו להתאוות תאוה להיות ככל הגוים, והיה רצונם לצאת לחוצות ולהתערב בגויים, אך כאמור הזקנים לא הניחום לבצע זממם ורצונם, ונתנו את עול מנהג אבותיהם הקדושים על צוארם כעול ומשא כבד, והיו אז בני ישראל כמשועבדים ליוסף ואחיו.

כל זמן שיעקב אבינו חי עבדו את השי"ת מתוך רצון ושמחה

אבל כל זמן שהיה יעקב אבינו חי עמהם היה ממשך לבם לעבודת ד' כל ימי חייו, והיו בני ישראל עובדים את השי"ת מרצונם ומנדבת לבם ולא בשיעבוד ועול כבד, אך משמת יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, כי נפקה ההשפעה שהלהיבה את הלבבות לעבודת השי"ת, והתחילו להתאוות תאוה להיות ככל הגוים, להתערב בגויים וללמוד ממעשיהם רח"ל.

נמצא שמשמת יעקב נסתמו עיניהם מפני צרת השעבוד בשני אופנים, אחד הוא השעבוד למטה דהיינו שמאז נהיו משועבדים לזקנים שנתנו עליהם עול התורה בכפיה, ואחד למעלה כי כיון שלא קבלו עול מלכותו בשמחה וברצון, מיד נגזר עליהם שיעבוד הגלות, וכמו שכתוב בפרשת התוכחה (דברים כח מז) "תחת אשר לא עבדת את ד' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אוכ"ך", שגזירת הגלות באה על כך שאין עובדים את השי"ת ברצון ובשמחה.

התפשטות השיעבוד היתה בהדרגה

וראה כעין זה בספר שם משמואל (פרשת צו) שמבאר שהתפשטות גלות מצרים לא היתה בפעם אחת, אלא בהדרגה, שתחילה כשנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד, ואחר כך כשמת יוסף נתפשטה הגלות עוד יותר, ואח"כ כשמתו השבטים, ואח"כ כשמתו כל שבעים הנפש. ומפני שיעקב אבינו ע"ה היה נשמת ישראל היה מאיר עיניהם ולא היה ביכולת טומאת מצרים להחשיך את עיניהם למשכם לדעות עבודה זרה וכישוף, אך כשמת יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מחמת צרת השעבוד הרוחני למשכם לקלקול השכל והיה להם בזה מלחמה גדולה מלחמה רוחנית, אך מכל מקום כל זמן שיוסף קיים שגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו כל ישראל בזכותו, ולא היה ביכולת טומאת מצרים למשכם לתאוות רעות, אכן כשמת יוסף התפשט גם כח טומאה זו, וכשמתו השבטים נתפשטה עוד יותר טומאת מצרים המושכת לשפיכת דמים, אמנם כשמתו גם שבעים הנפש נתפשט שעבוד הגוף, והתחילו לשעבדם בעבודה קשה.

כח הצדיקים והזקנים להשפיע לטובה על כל הסובבים

נמצינו למדים גודל כחם של הצדיקים וזקני העדה לשמור על גחלת הקודש שלא תכבה, ואשר בכח קדושתם ממשיכים את לבות בני ישראל לעבודת השי"ת מתוך רצון והתלהבות וקדושה, והיא שמירה שלא יבואו לידי טמטום הלב וההליכה אחר תאוות עולם הזה.

ובעין מה שאומרים משמו של הגאון רבי ישראל סאלנטער זי"ע, שכאשר הצדיקים והיראים משנים אפילו זיו כל שהוא מהנהגתם בקודש, יכול הדבר לגרום שבאותו זמן ח"ו ישתמד יהודי בפארי"ז, כלומר שפעולות ומעשי הצדיקים יש להם השפעה על כל הכלל כולו, וקל וחומר ומדה טובה מרובה, שבמעשיהם הטובים והנהגתם בקודש, משפיעים הם על כל סביבותיהם ועל כל הכלל כולו שמירה עליונה שלא יבואו לידי חטא ועון, ובכח מעשיהם גורמים להלהיב לב ישראל לאביהם שבשמים.

ההסתופפות בקרבת זקני העדה מלהיב את הלב לעבודת השי"ת

ולדידן יאמר עד כמה חובה עלינו להתדבק ולהתאבק בעפר רגליהם של הזקנים החיים אתנו לאורך ימים ושנים טובים, ושומה עלינו להכיר בגודל יקרת הערך שזיכו אותנו מן השמים, שעדיין נוכל לשאוב תורה ועבודה מבאר מים חיים של הדורות הקודמים, ולהתבונן בדרכיהם ובמעשיהם הטובים, אשר מפיהם אנו חיים, בבחינת "שאל אביך ויגדך זקינך ויאמרו לך" (דברים לב ז), כי הרי זכות קיומנו אינו אלא בזכות אבותינו ואבות אבותינו, ראשונים שמסרו נפשיהו על כל קוצו של יו"ד מתורתנו הק', ורק זכותם וכח תורתם ועבודתם בקודש היא שעמדה לנו.

ובוודאי על ידי עצם ההסתופפות בקירבתם של זקני העדה לשמוע מפיהם מרגליות ופנינים יקרים שיש בהם מעם זקנים מדורות עברו, יש בה מעלה נשגבה שמקשרת אותנו בשרשרות זהב למעשי הקדמונים, ומלהיבים את הלב בהשתוקקות לאהבת השי"ת וליראה את שמו יתברך.

לא אני תחילת הקדושה

והיסוד של כלל ישראל מושתת ועומד על מסורות וזכות האבות הק', וכמבואר בספה"ק דיעקב אבינו כאשר ברך את מנשה ואפרים אמר המלאך הגואל וכו' והזכיר 'ושם אבותי' להורות שהמשך קיומו של עם ישראל היא רק בהתקשרותם עם האבות הקדושים ובזכותם אנו חיים, וכן אנו אומרים בתחילת שמונה עשרה 'אלוקינו ואלוקי אבותינו', וכמו שהביא ברש"י הק' בשירת הים (שמות טו ב) "אלהי אבי" – 'לא אני תחילת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי'.

בטעם שבני לוי לא נשתעבדו בשיעבוד מצרים

ועל זה הדרך שמעתי ביאור יפה מדוע אכן לא נשתעבדו שבט לוי בשיעבוד מצרים, ומה אכן גרם לכך שזכו לשמירה מיוחדת שלא נתפתו לפה רך של

פרעה ועבדיו. ומעם הדבר כי הנה הרי מבואר שלוי האריך ימים יותר מכל השבטים, נמצא שבני לוי יסתופפו בצל זקנם יותר מכל השבטים, על כן עמדה להם זכותו של לוי שהאריך ימים להיותם שמורים מההתערבות בגויים יותר מכל שאר השבטים, הרי לנו עד כמה גדולה ונשגבה זכותם של זקני העדה שהגינה על השבט כולה שלא השתעבדו בשיעבוד מצרים.

חובת הזקירות שלא לשנות ממלבושי אבותינו

יוסף ובניו לצד היותם קרובים למלכות היו מוכרחים ללבוש כמותם

בפרשתן (בראשית מה ח) "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה" במלכי"ם פירש: כי מלבושי העברים היו משונים ממלבושי המצרים, ויוסף שהיה קרוב למלכות, וכן בניו היו לובשים כמלבושי שרי מצרים, וכמו שמצינו בגמרא (סוטה מט:): של בית רבן גמליאל התירו להם ללמוד חכמת יוונית משום כבוד מלכות, ועל כן תמה יעקב ואמר מי אלה, ויאמר יוסף בני הם, והם צדיקים ויראי ה', ומה שאתה רואה אותם משונים במלבושיהם מפני אשר נתן לי אלהים בזה, שנולדו בזה המקום והמקום והמצב מחייב זאת.

הנשמר ממלבושי עכו"ם מובטח שלא יצאו בניו לתרבות רעה

אמנם בחתם סופר (שופטים ד"ה כי אתה) כתב מאמר נורא על חומר לבישת בגדי נכרים וההתדמות להם, בביאור מה שנאמר (דברים יח ט) "כי אתה בא אל הארץ וגו' לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם" וגו', שהילוך מלבושם של גויים וסלסול שער וכדומה ממעשה נערות זהו נקרא תועבת הגוים וכו', והזהיר הכתוב לאמור שלא נתחיל להרגיל ולהנהיג בנינו כתועבות הגוים שהוא מלבושם ולשונם והדומה לזה.

וממשיך החתם סופר בהבטחה נוראה: ואם נהיה שמורים וגדורים בזה, אז נהיה בטוח שלא יצא אחד מבנינו לתרבות רעה ח"ו וההיפך בהיפך כי מהקטנה יבואו בנינו אל הגדולה עד שיעבדו עבודה זרה ח"ו, וזהו שאמר 'לא

תלמד לעשות כתועבות הגוים, ואז תהיה סמוך ובטוח 'שלא ימצא בך מעביר בנו באש וקוסם קסמים' וכדומה אשר הם תועבת ה', כי מתועבות הגוים, יבוא אל תועבת ה'.

תחילת פתויי היצר הוא דוקא בענין המלבושים

ועל זה הדרך מביא על מה שנאמר אצל אשת פוטיפר "ותתפשהו בבגדו וינס ויצא החוצה", וכמבואר בזוהר הקדוש (וישב קצ'): מה דרכו של יצר הרע, כיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד - ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בבגדו, משום שכאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשערו. זהו שכתוב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי. ומי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. כמו שכתוב "ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה". יעזב אותו ויתגבר כנגדו ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ואז לא ישלוט עליו.

וראה מה שכתב הבני יששכר בספרו אגרא דכלה (משפטים ד"ה לעם נכרי) אחר שהביא דברי הזוהר הנ"ל, וכה דבריו: הנך רואה שראשית הבנייה הוא הבגד, ובפרט מלבושי נכרים, וזה שעמדה לאבותינו בארץ מצרים שלא שינוי את מלבושיהם, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם, שהיו מסומנים במלבושיהם וכל רואיהם הכירו שהוא יהודי, על כן היו משומרים שלא היה בהם עריות.

שמירה של שלוחי מצוה דייקא כשלא שינו לבושם

עוד חידוש נפלא מצינו בדברי החתם סופר (תורת משה מגילת אסתר על הפסוק ומרכי יצא) שמביא מהמפורשים דהכתונת פסים שקבל יוסף הצדיק מאביו היה בגד שמלכי קדם מלובשים בו בני מלכים, ולכך נתקנאו בו אחיו, ואם כן - אומר החתם סופר, הרי היה מלבוש נכרי, ואפשר דלכך נענש ונתגלגל הדבר וירדו למצרים.

ועל פי זה יתורץ נמי מה שתמהו בספה"ק מדוע לא ניצל יוסף ממעם שהיה שלוח מצוה שהרי הלך בציווי אביו, והלא קיימ"ל (פסחים ה.) דשלוחי מצוה אינן ניזוקין. אך כיון שהיה לבוש בכתונת הפסים שהיא מלבוש נכרי, לא עמדה לו זכות המצוה.

טעם שאמר יעקב 'אמותה הפעם' שהוא לשון קללה

וכן יבואר על פי יסוד זה, מה שנאמר בכתוב בעת נפגש יעקב אבינו עם יוסף "וירא אליו, ויפול על צואריו ויבך עליו עוד, ויאמר אמותה הפעם אחרי ראותי פניך כי עודך חי" (בראשית מו כט-ל), וכבר הקשו המפורשים שלכאורה צריך עיון האיך בעת שמחת לבו שנפגש עם בנו, נקט יעקב בלשון כזה שהיא לשון קללה 'אמותה הפעם', ומה בא לרמוז בזה.

בכיתו של יעקב על שבנו לבוש בבגדי נכרים

וביאר בחתם סופר (תורת משה ד"ה וירא) כתב בזה דברים נוראים, דבכית יעקב אבינו באותו שעה היתה על כך שהרע לו הדבר אשר בנו הצדיק מוכרח להתלבש במלבוש מלכי מצרים, ואף שאמנם הותר לו זאת מפני כבוד המלכות, אבל הלואי לא היה צריך לכך. ועל כן בכה עתה אף על פי שראה אותו, ואמר 'אמותה הפעם' יותר וכו' נוח לו למות אחר ראות פניך כי עודך חי, כלומר שרק בפניך ועצמותך עודך חי בצדקתך, אבל מלבושך בלבוש נכרי.

חובת הזהירות שלא לסטות ממסורות האבות

נמצינו למדים עד כמה גדולה וחשובה היא המלבוש היהודי שבכחה להגן מכל רעה, ומצלת מן החטא, ומאידיך גיסא למדים אנו עוצם הפגם שנתהוה משינוי הלבושים ממסורות אבותינו.

ובפרט בדורינו אנו שבעוה"ר ירידת הדורות ניכרת בכל פינה, והיצר מגביר חייליו בנושא המלבושים, על כן חובה עלינו לשמור על מסורות אבותינו במשנה וזהירות, שלא לשנות את צורת הלבוש המקובלת לנו מדור דור, וכבר אמרו חכמינו שבזכות שלא שינו שמם לשונם ולבושם נגאלו אבותינו ממצרים.

